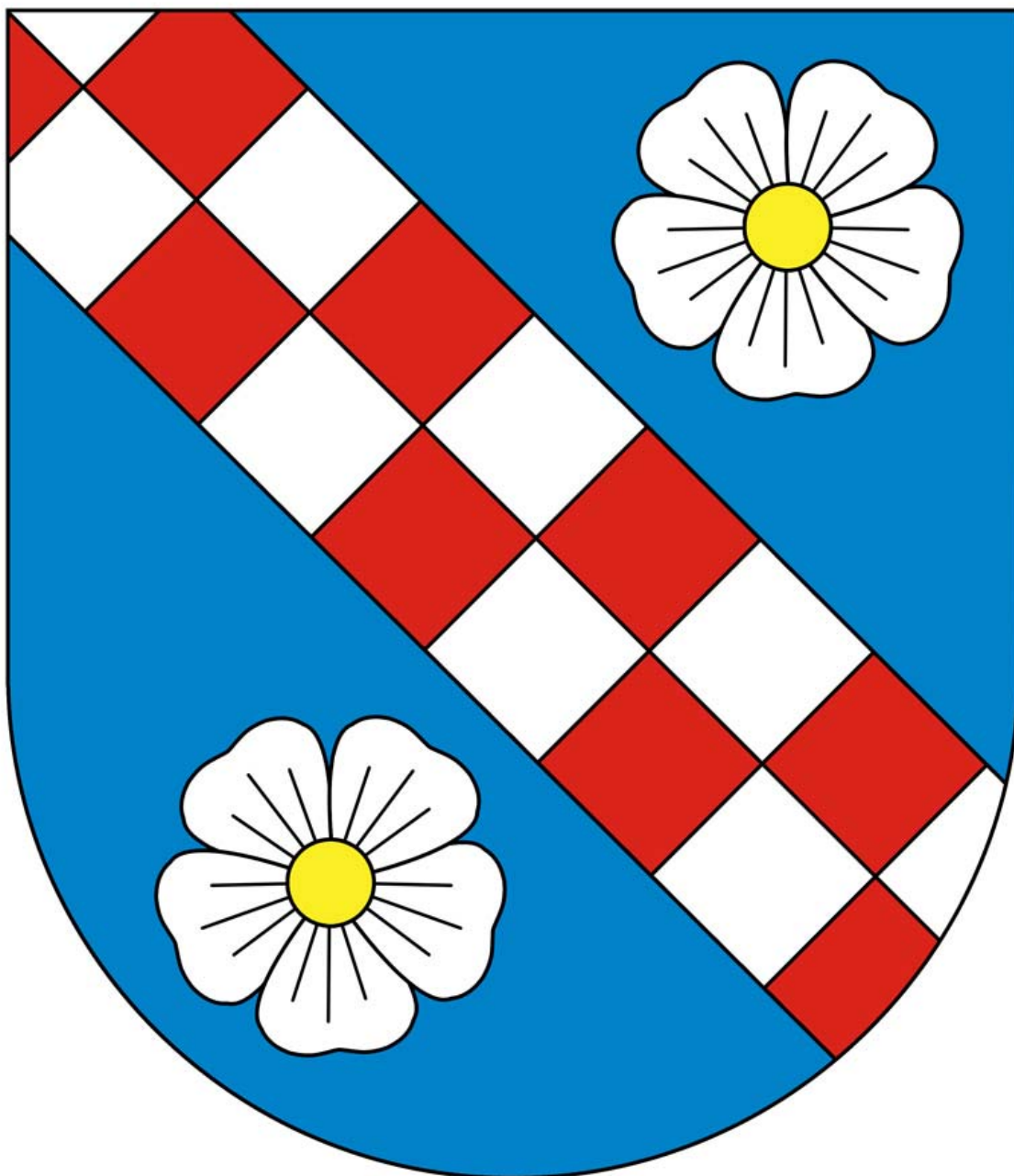

Uzasadnienie heraldyczno-historyczne

herbu sołectwa Czadrów

Spis treści

Wprowadzenie do heraldyki	3
Podstawowe zasady heraldyki	4
Charakterystyka Czadrowa	5
Rys historyczny Czadrowa	5
Tradycje heraldyczne Czadrowa	7
Historyczna symbolika wsi	7
Heraldyka miejscowych właścicieli	7
Herb sołectwa Czadrów	8
Kwestie techniczne	8
Od Autora	8

Wprowadzenie do heraldyki

Słowo herb pochodzi z czeskiego *erb*, co z kolei jest kalką niemieckiego *Erbe*, oznaczającego dziedzictwo. Już sama etymologia tego określenia wskazuje na sposób w jaki herby pojawiły się w naszym kręgu kulturowym. Te graficzne znaki związane były początkowo tylko z rodami rycerskimi, używane przez nie jako znaki rozpoznawcze na polu bitewnym. Pomysł powstał prawdopodobnie w dobie wypraw krzyżowych, kiedy zachodziła potrzeba odróżnienia od wroga obcego sobie rycerstwa, pochodzącego nierzadko z różnych krajów. Zbiór początkowo prostych figur szybko poszerzono, inspirując się m.in. zaobserwowanymi w czasie krucjat wzorami na orientalnych dziełach sztuki. Do Polski, herby dotarły w XIII wieku, prawdopodobnie z Niemiec i Czech przez Śląsk¹.

Herby miejskie pojawiły się w naszym kraju niemal równocześnie z rodowymi. Nowe formy samorządności nadawane miastom od XIII wieku wymagały wprowadzenia dla ich odpowiedniej symboliki, podkreślającej ową samorządność. Herby miejskie umieszczano głównie na pieczęciach².

Herby ziemskie, które są głównym obiektem naszego zainteresowania, symbolizować miały wszelkie terytoria, różniące się rozmiarami i rangą polityczną. Najstarsze herby ziemskie w Polsce pojawiły się jako herby księstw dzielnicowych w XIII wieku. Pierwsze znane przedstawienie pochodzi z co najmniej 1222 roku i zawiera konną postać księcia Kazimierza I opolsko-raciborskiego, trzymającego tarczę ze śląskim orłem. Użycie tego ptaka w różnych wariantach szybko stało się powszechne na ziemiach polskich. Dawne herby księstw niejednokrotnie przekształciły się w herby województw i niektóre ich elementy możemy podziwiać do dzisiaj³.

Gminy są uprawnione do posiadania herbu dopiero od 1990 roku, zgodnie z ustawą z dn. 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, której odpowiedni punkt mówi, że w gestii gminy leży: *podejmowanie uchwał w sprawach: herbu gminy, nazw ulic i placów publicznych oraz wznoszenia pomników*⁴. Należy zauważyć, że ustawa z niewiadomych powodów omijała flagi. 29 grudnia 1998 r. zmodyfikowano ten zapis. Stosowny artykuł otrzymał nowe brzmienie: *Jednostki samorządu terytorialnego mogą ustanawiać, w drodze uchwały organu stanowiącego danej jednostki, własne herby, flagi, elementy oraz insygnia i inne symbole*. Wzory symboli, o których tu mowa, muszą być ustanawiane, co mocno zaakcentowała nowela do ustawy, w zgodzie z zasadami heraldyki, weksylologii i z uwzględnieniem miejscowej tradycji historycznej. Symbole przyjęte przez lokalne władze ustawodawcze podlegają zaopiniowaniu, co też określiła poprawiona ustawa, przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej⁵. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji rozporządzeniem z dnia 20 stycznia 2000 r. powołał 13-to osobową Komisję Heraldyczną, czuwającą nad poprawnością projektowanych herbów. Wnioski wpływające do Komisji Heraldycznej powinny zawierać barwne projekty rysunkowe herbów i flag (po dwa egzemplarze), ich opis, uzasadnienie merytoryczne oraz tekst uchwały o przyjęciu projektów przez jednostki samorządowe⁶. Opinia Komisji Heraldycznej – zgodnie z prawem – powinna zostać sformułowana w ciągu trzech miesięcy od złożenia prośby.

¹ A. Znamierowski, *Insygnia, symbole i herby polskie*, Warszawa 2003, s. 29

² A. Znamierowski, *Insygnia, symbole i herby polskie*, Warszawa 2003, s. 64

³ A. Znamierowski, *Insygnia, symbole i herby polskie*, Warszawa 2003, s. 86-88

⁴ *Dziennik Ustaw*, 1990, nr 16, poz. 95, art. 18, pkt. 13

⁵ *Dziennik Ustaw*, 1998, nr 162, poz. 1126, art. 5

⁶ S. K. Kuczyński, „Komisja Heraldyczna rozpoczęła działalność”, *Biuletyn PTH*

Podstawowe zasady heraldyki

Heraldyka polska nigdy nie wypracowała jednolitego systemu heraldycznego, ani żadnego powszechnego zbioru zasad. Tworząc herby trzeba postępować zgodnie ze wskazówkami proponowanymi przez autorów współczesnych publikacji o charakterze heraldycznym, którzy zasady tworzyli w oparciu o niekompletne prace dawnych heraldyków polskich i opracowania zachodnie.

Podstawowymi elementami herbu są tarcza i godło. Kształty tarczy herbowej zmieniały się na przestrzeni lat. Pierwsze tarcze na ziemiach polskich, tak zwane gotyckie miały, zgodnie z ówczesną stylizacją, spód wycięty w łuk ostry. Wiek XV i Renesans przyniosły powrót do form Antyku, między innymi do łuków półkolistych i tak właśnie wycięte są spody ówczesnych tarcz – tak zwanych hiszpańskich. W zestawieniu tym pominiemy następną modę umieszczania herbów na wyszukanych tarczach o barokowo i rokokowo zdobionych kartuszach. Kolejnym typem tarczy, który nas interesuje jest XVIII i XIX wieczna tarcza francuska, upowszechniona w polskiej heraldyce przez twórców Albumu Heroldii Królestwa Polskiego, tworzących nowe herby na potrzeby miast, które dokumentacje swych herbów utraciły. Tarcza ta jest niemal prostokątna, z zaokrąglonymi dolnymi rogami i małym ostrzem pośrodku spodu⁷.

Współcześnie zaleca się projektowanie herbów z wykorzystaniem tarczy hiszpańskiej, ze względu na jej prostotę, przejrzystość i względną pojemność, oraz nawiązanie do złotego wieku w historii Polski.

Godło, czyli figura kładziona na tarczy, to najistotniejszy element herbu. Zasadniczo każda figura, poddana odpowiedniej stylizacji, może stać się godłem herbowym. Oczywiście należy unikać takich absurdalnych i niekojarzących się z heraldyką figur jak pojazdy czy fabryki. Godło, lub godła powinny być umieszczone centralnie i wypełniać tarczę herbową, ale nie dotykać do brzegów (wyjątkiem są tu np. przedstawienia wody, ziemi, lub murów obronnych). Nie zaleca się stosowania dodatkowych podziałów tarczy celem umieszczenia kilku godeł (poza wyjątkami), ale umieszczenie figur na jednym, wspólnym polu⁸.

Ścisłym regułem podlegają też barwy w herbie. W Polsce wyróżnia się 7 tak zwanych tynktur heraldycznych: złoto, srebro, czerwień, błękit, zieleń, czerń. Czasami dodaje się do tego barwę cielistą, purpurową i brunatną. W powyższym wyliczeniu wyróżnia się dwa metale – złoto i srebro, zaś resztę określa się mianem barw. Oczywiście najszlachetniejsze są kolejno złoto i srebro. Czerwień, jako barwa życiodajnej krwi, również stoi wysoko w hierarchii kolorów. Łączenie barw i metali reguluje zasada alternacji heraldycznej, która zabrania sąsiedzowania dwóch barw i dwóch metali. Wyjątkiem jest barwa czarna i cielista, które mogą sąsiedzować ze wszystkim. Zasada alternacji ma na celu wyróżnienie godeł z tarczy, tak aby herb był czytelny nawet z dużej odległości. Obowiązuje ona również w przypadku flag^{9 10}.

Pokrótkie należy powiedzieć też o języku opisywania herbów, zwanym blazonowaniem. Podstawową jego własnością jest opisywanie herbu od strony rycerza trzymającego tarczę, w związku z tym strony w opisie są odwrotne niż te, wynikające z rysunku. Kolejne zasady blazonowania, zaproponowane przez Alfreda Znamierowskiego, opisywanie nakazują rozpocząć od podania barwy pola, następnie zaś – figur. Barwy figur

⁷ P. Dudziński, *Alfabet heraldyczny*, Warszawa 1997, s. 16

⁸ A. Znamierowski, *Insignia, symbole i herby polskie*, Warszawa 2003, s. 29

⁹ P. Dudziński, *Alfabet heraldyczny*, Warszawa 1997, s. 38-42

¹⁰ A. Znamierowski, *Insignia, symbole i herby polskie*, Warszawa 2003, s. 35

podajemy po określeniu ich nazwy i położenia. Istnieją położenia niektórych godeł, uznawane za standardowe i wówczas ich nie określamy. Na przykład dla miecza jest to położenie ostrzem w dół. W przypadku położenia odwrotnego do naturalnego, używa się określenia „na opak”. Miecz ostrzem w górę będzie zatem położony na opak. Istnieje 9 głównych stref, które określają położenie figur w herbie. Są to kolejno – prawy górny róg, środek głowicy, lewy górny róg, na prawo od środka, środek tarczy (położenie standardowe), na lewo od środka, na prawo od ostrza, ostrze (podstawa), na lewo od ostrza. Nazwy tych miejsc nie są ustalone i dopuszcza się inne określenia, jeśli tylko opisują one położenie precyzyjnie¹¹.

Charakterystyka Czadowa

Czadrów to luźno zabudowana łańcuchówka w północnej części Kotliny Krzeszowskiej. Ciągnie się na długości ok. 3,5 km wzdłuż rzeki Zadrna, na wysokości ok. 450 – 460 m. Na północy Czadrów graniczy z Czadrówkiem w obrębie Kamiennej Góry a na południu łączy się bezpośrednio z zabudowaniami Krzeszowa. Kotlina Krzeszowska na północy jest zamknięta Bramą Czadowską, utworzoną przez zbocza góry Długosz w Górach Kruczych od południowego zachodu i Łysiną w Czarnym Lesie od północy. Od północnego wschodu obszar wsi ogranicza aż po Grzędzką Przełęcz grzbiet Czarnego Lasu. Na terenie wsi do rzeki Zadrna uchodzi z prawej strony potok Łęczec, na którym zachowały się dawne stawy rybne.

Wieś leży w rozległym, prawie płaskim obniżeniu, wysłanym grubą warstwą czwartorzędowych osadów, głównie glin deluwialnych i zwałowych oraz żwirów. Zbocza Gór Kruczych zbudowane są z permskich porfirów (trachitów) i tufów porfirowych oraz niewielkich wkładek zlepieńców i piaskowców, natomiast wzdłuż wschodniego brzegu rzeki Zadrna ciągną się w stronę Czarnego Lasu permskie zlepieńce i piaskowce, a dalej melafiry (trachybazalty), które były eksploatowane w kamieniołomie na Łysinie, a są nadal eksploatowane w ogromnych kamieniołomach od strony miejscowości Borówno i Czarny Bór. W melafirach spotyka się geody z ametystami. Znajdowano także kryształy kwarcu dymnego, agaty, karneole oraz kalcyt i biotyt.

Czadrów jest wsią wyłącznie rolniczą. W 1988 r. było tu 36 gospodarstw rolnych oraz siedziba dużego kombinatu PGR, który w samym Czadrowie posiadał fermę bydła. Najbliższe otoczenie wsi stanowią rozległe użytki rolne na stosunkowo dobrych glebach. Lasów prawie nie ma, niewielkie zagajniki porastają miejscami grzbiet Gór Kruczych i Czarnego Lasu¹².

Rys historyczny Czadowa

Czadrów należy do najstarszych wsi w okolicy Kamiennej Góry. Istniał już na pewno w drugiej połowie XIII w., ponieważ dokument z 1292 r., którym książę świdnicki Bolko I Surowy darował uposażenie świeżo osiadłym w Krzeszowie cystersom, wymieniał wśród innych wsi także Czadrów. Od tego momentu, aż do kasaty dóbr klasztornych w 1810 r., Czadrów należał do cystersów krzeszowskich, a leżąc w bezpośrednim sąsiedztwie klasztoru, ściśle dzielił jego losy. Dlatego też został prawdopodobnie zniszczony w 1426 lub 1431 r., gdy husyci pustoszyli dobra klasztorne, a w samym Krzeszowie zabili 70 zakonników. Raz jeszcze w 1468 r. król Jerzy z Podiebradów zniszczył okolicę. Nie sprzyjało to rozwojowi wsi. Początkowo nie rozróżniano Czadowa i Czadrówka, które uchodziły za jedną wieś, co

¹¹ A. Znamierowski, *Insignia, symbole i herby polskie*, Warszawa 2003

¹² M. Staff, *Słownik geografii turystycznej Sudetów*, Wrocław 1997

powoduje nieporozumienia w źródłach, chociaż Czadrów zawsze należał do cystersów, a Czadrówek do Kamiennej Góry. Dopiero potem Czadrówek nazwano Czadrowem Dolnym a Czadrów zaczęto nazywać Górnym. Obie wsie nazwy wzięły od niemieckiego brzmienia rzeki Zadrna. Już przed 1400 r. cystersi mieli w Czadrowie wolne sołectwo.

W okresie reformacji większość mieszkańców przyjęła protestantyzm, dlatego też po zakończeniu wojny 30-letniej, gdy opat Bernard Rosa przystąpił do rekatolicyzacji dóbr klasztornych, zmusił w latach 1680-87 chłopów ze swoich wsi na łono kościoła katolickiego lub do emigracji. Aż około 800 mieszkańców Czadrowa i sąsiedniego Przedwojowa wybrało emigrację i wyjechało na Łużyce.

Pomimo tak znacznego ubytku mieszkańców Czadrów rozwijał się nadal, także jako ośrodek tkactwa chałupniczego. Wieś była duża i ludna, ale ze względu na bliskość miasta nigdy nie powstał tu kościół. Założono natomiast kolonię Łąka i rozwijał się bardzo szybko Czadrówek, który zaczął przerastać macierzystą wieś. Tkactwo chałupnicze około połowy XVIII w. zaczęły wypierać manufaktury. Jedna z pierwszych powstała w 1763 r. w Łącku. Równocześnie Czadrów pozostawał wsią rolniczą, a cystersi mieli tu swój folwark. Posiadali 3-6 stawów rybnych na potoku Łęczec i obok koryta rzeki Zadrna.

W 1765 r. wartość majątku cystersów w Czadrowie szacowano na około 2000 talarów, a mieszkało tu wówczas 17 kmieci oraz 55 chałupników, wśród nich 6 rzemieślników. W 1782 r. mieszkało 17 kmieci i 57 chałupników, działały 2 młyny wodne i bielnik. Była to więc typowo rolnicza wieś.

Po kasacie dóbr klasztornych w 1810 r. Czadrów stał się własnością króla podlegając jednak nadal urzędowi dominialnemu w Krzeszowie. W 1825 r. wieś liczyła 70 domów, w tym szkołę, wolne sołectwo z gorzelnią, 2 młyny wodne, bielnik i folusz. Pracowało też 70 krosien, a więc prawie wszyscy mieszkańcy trudnili się wówczas tkactwem chałupniczym. W 1840 r. domów było 73, w tym dziedziczne sołectwo z gorzelnią, szkoła z nauczycielem (obejmująca także Łąkę) oraz 2 młyny wodne. Działały 42 krosna oraz 14 handlarzy i 7 rzemieślników. Bardzo rozwinięta była hodowla, trzymano aż 480 merynosów i ponad 300 szt. bydła.

W drugiej połowie XIX w. Czadrów zaczął się przekształcać w podmiejską osadę, szczególnie jego północna część Czadrówek, który w 1903 r. został formalnie włączony w obręb Kamiennej Góry. W 1871 r. w Czadrowie było 79 domów. W 1896 r. przez pola Czadrowa przeprowadzono linie kolejową do miejscowości Chełmsko Śląskie, ale nie powstała tu stacja ani przystanek kolejowy. (*Stacja kolejowa powstała dopiero w okresie przedwojennym*).

Po 1945 r. Czadrów zachował rolniczy charakter. Wieś jednak rozwijała się słabo, chociaż ze względu na bliskość miasta nie nastąpił tu proces wyludniania. Zniknęły tylko nieliczne, dalej położone kolonie i przysiółki. W Czadrowie ulokowano PGR, który z czasem przekształcił się w duży kombinat gospodarujący na 5700 ha gruntów położonych w 38 wsiach, głównie dawnego powiatu kamiennogórskiego. Dla niego w latach 70-tych wzniesiono biurowiec, osiedle mieszkaniowe i fermę. Obecnie cały kombinat został zlikwidowany, a poszczególne gospodarstwa upadły lub były prywatyzowane. Sporo mieszkańców Czadrowa pracowało w PGR lub zakładach Kamiennej Góry dlatego swego czasu było tu wysokie bezrobocie, co nie sprzyjało rozwojowi wsi. Jednak obecnie sytuacja ludności jest w pełni ustabilizowana, a atutem są dobre warunki glebowo-klimatyczne i atrakcyjne położenie na ruchliwej trasie turystycznej¹³.

---

¹³ M. Staff, *Słownik geografii turystycznej Sudetów*, Wrocław 1997

Tradycje heraldyczne Czadrowa

Historyczna symbolika wsi

W regionach południowej Polski częstym zjawiskiem w XVIII-XX wieku było przyjmowanie przez sołectwa pieczęci, nierzadko z indywidualnymi znakami. Nie udało się dotrzeć do ewentualnych dawnych pieczęci gminnych bądź sołectkich Czadrowa.

Heraldyka miejscowych właścicieli

Najdłuższym posiadaczem wsi byli krzeszowscy Cystersi. Zachowało się wiele przedstawień herbu opactwa krzeszowskiego.

Das Wappen der Abtei Grüssau

Rysunek 1: Herb opactwa w Krzeszowie, w ozdobnym kartuszu¹⁴

Rysunek 2: Reprodukacja obrazu z krzeszowskiego klasztoru, Herb opata krzeszowskiego Placyda¹⁵

Rysunek 3: Reprodukacja herbu, która znajdowała się przy wejściu na plac kościelny krzeszowskiej bazyliki¹⁶

Rysunek 4: Detal z kościoła Św. Józefa w Krzeszowie¹⁷

¹⁴ P. Ambrosius Rose OSB, Kloster Grüssau, 1974

¹⁵ Henryk Dziurla, Ivo Kořán, Jan Wrabec, Krzeszów europejska perła baroku, 2001

¹⁶ Zdjęcie dzięki uprzejmości p. Mariana Gabrowskiego

¹⁷ Zdjęcie dzięki uprzejmości p. Mariana Gabrowskiego

Herb Cystersów krzeszowskich przedstawiał na tarczy dzielonej w krzyż z polem sercowym w polach I i IV, błękitnych, skos szachowany srebrno-czerwony; w polach II i III, czarnych, lwa złotego, wspiętego, za kratą złotą; w polu sercowym herb Księstwa Śląskiego.

Herb sołectwa Czadrów

Śledząc historię Czadrowa można dojść do wniosku, że pierwszym oczywistym odniesieniem historycznym, jakie należy zawrzeć w herbie, jest przynależność do dóbr cystersów z Krzeszowa. Trwała ona w latach 1296-1810, czyli aż ponad 500 lat. Popularnym odniesieniem do symboliki cysterskiej jest użycie szachowanej belki św. Bernarda w polu błękitnym, która była jednym z godeł opactwa krzeszowskiego. Do tego elementu należało dodać inny konkretniejszy wyróżnik miejscowości – ostatecznie nie tylko Czadrów należał do Cystersów. Wybór padł na tradycyjne zajęcie miejscowej ludności – tkactwo lnu, którego najbardziej oczywistym symbolem jest kwiat lnu. W związku z tym, herb sołectwa Czadrów przedstawia:

W polu błękitnym skos szachowany srebrno-czerwony, pomiędzy dwoma kwiatami lnu srebrnymi ze środkami złotymi.

Kwestie techniczne

Specyfikacja barw CMYK:

Złoty	– C: 0%, M: 15%, Y: 100%, K: 0%
Srebrny	– C: 0%, M: 0%, Y: 0%, K: 0%
Błękitny	– C: 100%, M: 15%, Y: 0%, K: 0%
Czerwony	– C: 0%, M: 100%, Y: 100%, K: 0%

Reprodukcja monochromatyczna:

Jedynym dopuszczalnym sposobem monochromatycznego reprodukowania symboli jest tzw. szrafowanie tynktur, czyli oddawanie barw systemem kropek i kresek:

Złoty	– Kropki
Srebrny	– Puste pole
Błękitny	– Poziome kreskowanie
Czerwony	– Pionowe kreskowanie

Od Autora

Herb został zaprojektowany społecznie dla mieszkańców sołectwa Czadrów. Powstał zachowując wszelkie zasady heraldyki, przez co został pozytywnie zaopiniowany przez szerokie grono osób zajmujących się tą dziedziną. Herb jest jednym z najważniejszych atrybutów służących promocji oraz identyfikacji sołectwa. Jako autor zezwalam na wykorzystanie jego wizerunku jako wizytówki lokalnej społeczności.

Artur Kubieniec
Czadrów 147
58-405 Krzeszów

www.czadrow.pl
mail: cherub@cherub.pl